

Sammanfattning

Målet gällde ogiltigförklaring av avskedande mm. En besiktningstekniker, anställd i Aktiebolaget Svensk Bilprovning, har blivit avskedad. Enligt arbetsgivaren har besiktningsteknikern vid ett tillfälle tillgripit pengar ur arbetsgivarens kassa alternativt på visst sätt handlat i strid med de interna redovisningsrutinerna. Vidare har arbetsgivaren gjort gällande att det funnits misstankar om att arbetstagaren vid ett icke ringa antal tillfällen gjort sig skyldig till oegentligheter. Enligt domstolen kan enbart misstankar om oegentligheter eller brott inte läggas till grund för ett avskedande eller en uppsägning. Domstolen har dock funnit utrett att besiktningsteknikern vid ett tillfälle hanterat redovisningen av kassan på ett icke korrekt sätt och underlåtit att rapportera det inträffade till arbetsgivaren. Domstolen har emellertid funnit att det varken funnits skäl för avskedande eller för uppsägning.

ARBETSDOMSTOLEN

DOM
2004-10-20
StockholmDom nr 85/04
Mål nr A 194/03

KÄRANDE

Sif, 105 32 STOCKHOLM

Ombud: förbundsjuristen Hanna Björknäs, Sif, adress som ovan

SVARANDE

1. ALMEGA Tjänsteförbunden, Box 16105, 103 22 STOCKHOLM

2. Aktiebolaget Svensk Bilprovning, 556089-5814, Box 508,
162 15 VÄLLINGBYOmbud för båda: jur. kand. Jonas Stenmo, ALMEGA AB, Box 16105,
103 22 STOCKHOLM

SAKEN

Ogiltigförklaring av avskedande m.m.

Bakgrund, yrkanden m.m.

Mellan Sif och ALMEGA Tjänsteförbunden (Almega) gäller kollektivavtal. Aktiebolaget Svensk Bilprovning (bolaget) är medlem i Almega.

M.S., som är medlem i Sif, anställdes hos bolaget år 1988. Den 21 maj 2003 avskedades han från anställningen. Tvist har uppstått i frågan om det funnits laglig grund för avskedandet eller i vart fall förelegat saklig grund för uppsägning.

Sif har väckt talan i Arbetsdomstolen och som Sif slutligen bestämt sin talan yrkat *i första hand* att Arbetsdomstolen skall

1. förklara att avskedandet av M.S. är ogiltigt och
2. förplikta bolaget att till M.S. utge allmänt skadestånd med 100 000 kr jämte ränta enligt 4 och 6 §§ räntelagen från den 13 september 2003 (dagen för delgivning av stämning) tills betalning sker.

För det fall Arbetsdomstolen skulle finna att bolaget inte haft laglig grund för avskedande men att det väl förelegat saklig grund för uppsägning av M.S. har Sif *i andra hand* yrkat att Arbetsdomstolen skall förplikta bolaget att till M.S. utge

1. allmänt skadestånd med 50 000 kr jämte ränta enligt 4 och 6 §§ räntelagen från den 13 september 2003 (dagen för delgivning av stämning) tills betalning sker samt
2. ekonomiskt skadestånd med 132 916 kr motsvarande månadslön, semesterersättning och restidsersättning under en uppsägningstid om sex månader från och med den 22 maj 2003, varav 5 773 kr avseende maj 2003, 23 364 kr per månad avseende juni och juli 2003, 17 004 kr avseende augusti 2003,

23 364 kr per månad avseende september och oktober 2003 samt 15 683 kr avseende november 2003 jämte ränta enligt 3 och 6 §§ räntelagen från den 25:e i varje månad med början i maj 2003 tills betalning sker.

Arbetsgivarparterna har bestritt yrkandena. Inget belopp avseende allmänt skadestånd har vitsordats som skäligt i och för sig. Arbetsgivarparterna har vitsordat sättet att beräkna räntan. Vad gäller Sifs i andra hand framställda yrkande om ekonomiskt skadestånd är arbetsgivarparternas inställning följande. De har vitsordat att M.S. har haft en månadslön inklusive semesterersättning om 22 260 kr. De har bestritt att restidsersättning skall ingå i uppsägningslönen men har i och för sig vitsordat sättet att beräkna denna. De har därutöver gjort gällande att avräkning skall ske med 57 840 kr avseende arbetslöshetsersättning samt med 17 680 kr avseende aktivitetsstöd, ersättningar som M.S. erhållit under de aktuella sex månaderna.

Sif har vad gäller det i andra hand framställda yrkandet om ekonomiskt skadestånd bestritt att någon avräkning skall ske för vad M.S. uppburit i arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd men vitsordat beloppen som skäliga i och för sig.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader.

Till utveckling av sin talan har parterna anfört i huvudsak följande.

Sif

M.S. anställdes som besiktningstekniker hos bolaget år 1988. Han arbetade sedan år 1992 huvudsakligen på bilprovningsstationen i Vilhelmina. Han arbetade även på bilprovningsstationen i Åsele som är en filial till stationen i Vilhelmina. Den 6 maj 2003 underrättades M.S. om att bolaget hade för avsikt att avskeda honom. Efter att överläggningar med Sif ägt rum avskedade bolaget M.S. med verkan från den 21 maj 2003. Som grund för avskedandet åberopade bolaget vid överläggningarna och tvisteförhandlingarna att M.S. hade stulit pengar från bilprovningsstationens kassa vid fem olika tillfällen. Bolaget har senare ändrat ståndpunkt. Bolaget gör nu gällande att M.S. har tillgripit pengar vid endast ett tillfälle och gör istället gällande att det i övrigt förekommit tveksamheter i hans sätt att hantera redovisningen av bolagets pengar.

På bilprovningsstationen i Vilhelmina är som regel två besiktningstekniker i tjänst samtidigt. När en besiktningstekniker tar emot kunder har han en handdator till hjälp. I den kan utläsas uppgifter om fordonet, vilken typ av besiktning som skall utföras och priset för besiktningen. Besiktningsteknikern inleder besiktningen med att ta betalt av kunden. I bilprovningshallen finns det en gemensam kassa som alla besiktningstekniker använder sig av. När en arbetsdag går mot sitt slut brukar den ena besiktningsteknikern ta hand om den sista besiktningen samt låsa och stänga bilprovningshallen. Under samma tid brukar den andra besiktningsteknikern ta hand om redovisningen av dagens kassa. Detta går till på följande sätt. Besiktningsteknikern loggar in i handdatorn med ett lösenord och får genom datorn fram uppgift

om hur mycket pengar som skall finnas i kassan. Därefter räknas de pengar som finns i kassan och beloppet matas in i handdatorn. Uppgifterna om hur mycket pengar som skall finnas i kassan och hur mycket som verkligen finns i kassan redovisas i kassarapporten, som skapas i datorn. Kassarapporten skrivs ut i pappersexemplar. De pengar som finns i kassan skall deponeras i Handelsbankens servicebox. Före deponeringen skriver besiktningsteknikern ett insättningskvitto av vilket det framgår hur mycket pengar som skall sättas in på banken. Insättningskvittot läggs tillsammans med pengarna i en särskild deponeringspåse som försluts. Besiktningsteknikern behåller en karbonkopia av insättningskvittot samt en kontrollremsa från deponeringspåsen. Efter det att besiktningsteknikern lagt pengarna i deponeringspåsen tas en utfallslista fram från handdatorn. Därefter sätts samtliga dokument in i en pärm som förvaras på kontoret. Antingen lämnas deponeringspåsen med pengarna samma dag i Handelsbankens deponeringsbox eller så förvaras påsen med pengarna i kassaskåpet på kontoret för deponering senare. Det är viktigt att notera att det inte är säkert att det är den besiktningstekniker som loggar in i handdatorn och som därmed noteras som den som haft hand om redovisningen som rent faktiskt utför samtliga moment i redovisningen. Om den besiktningstekniker som har hand om den sista kunden blir färdig snabbt kan denne hjälpa till med att redovisa kassan. Därutöver bör påpekas att när väl en deponeringspåse är tillsluten går den inte att öppna igen.

På bilprovningsstationen i Vilhelmina arbetade vid den aktuella tiden tre besiktningstekniker, M.S., P.N. och J.F., samt en platschef, L.E. Platschefen arbetade även i stor utsträckning som besiktningstekniker. Oftast var det platschefen eller G.S. som arbetar på kontoret som deponerade påsen med pengar.

Nedan redovisas de i målet aktuella fem tillfällena.

1. Fredagen den 28 juni 2002

Enligt bolaget saknades det den aktuella dagen 500 kr i kassan. Bristen framgick av kassarapporten. Bolaget anser att M.S. var skyldig till kassabristen trots att han hade semester den aktuella dagen. Enligt bolaget var M.S. på besök på besiktningstationen vid lunchtid varvid tillgreppet skulle ha skett. M.S:s inställning är att han inte var på besiktningstationen i Vilhelmina den aktuella dagen. Han kom under dagen hem från en semesterresa i Norge. Vid lunchtid var han inne i samhället Vilhelmina där han dels utträttade ett ärende vid bankomaten, dels utträttade ett ärende på Nordea. Besiktningstationen har lunchstängt mellan kl. 11.50 och 12.45. M.S. var på Nordea kl. 12.10 och betalade av ett lån och åkte därefter hem. Han kan således inte ha varit på besiktningstationen vid den tidpunkt som arbetsgivarparterna gör gällande.

2. Torsdagen den 14 november 2002

Kassan uppgick enligt kassarapporten till 11 915 kr. På insättningskvittot finns angivet att det insatta beloppet var 11 415 kr. Det innebär att det på Handelsbanken sattes in 500 kr mindre än vad som fanns i kassan. Pengarna deponerades enligt bolaget till Handelsbanken först några dagar efter den 14 november 2002. Enligt bolaget arbetade M.S. i Åsele den aktuella dagen. Bolaget har inte kunnat ange vem som skrev insättningskvittot ifråga.

Bolaget har efter avskedandet hävdad att det i vart fall inte var J.F. eller P.N. som skrivit insättningskvittot som banken fått. Bolaget har vidare hävdad att J.F. blev uppringd av M.S. som sade att de inte behövde deponera dagskassan. J.F. och P.N. lade därför dagskassan i arkivet vid arbetsdagens slut. Enligt M.S. har han inte ringt det påstådda samtalet. M.S. arbetade hela dagen på besiktningstationen i Åsele och hade inga synpunkter på hur dagskassan i Vilhelmina hanterades. Under fredagen den 15 november 2002 arbetade M.S. på besiktningstationen i Vilhelmina. På kvällen hade han hand om fredagens kassa. När han skulle åka och deponera deponeringspåsen med fredagens kassa i Handelsbankens servicebox tog han med sig deponeringspåsen med torsdagens kassa och deponerade även den eftersom den inte hade deponerats kvällen innan. Bortsett från deponeringen av pengarna hade M.S. inte något som helst att göra med kassan från torsdagen den 14 november 2002.

3. Torsdagen den 2 januari 2003

Enligt bolaget skrevs beloppet 10 360 kr på insättningskvittot vilket överensstämde med kassarapporten. Enligt Handelsbanken som öppnade deponeringspåsen dagen efter innehöll den endast 9 860 kr, d.v.s. 500 kr mindre än vad som fanns angivet på insättningskvittot. Enligt bolaget var det P.N. som ansvarade för kassaredovisningen den aktuella dagen. Enligt bolaget var det dock M.S. som deponerade deponeringspåsen med pengar i Handelsbankens servicebox. Bolaget har efter avskedandet ägt rum ändrat sin version av det inträffade och hävdad att det i huvudsak var P.N. som ansvarade för kassaredovisningen men att M.S. hjälpte till med att fylla i insättningskvittot och att de tillsammans åkte till Handelsbankens servicebox för att deponera deponeringspåsen med pengar. M.S:s version av det inträffade är följande. Han arbetade med dagens sista besiktning vilket innebar att P.N. tog hand om redovisningen av kassan. När M.S. var klar med sina arbetsuppgifter gick han fram till P.N., som ännu inte var klar med kassan, för att hjälpa till. P.N. sade till M.S. att dagens kassa uppgick till 10 360 kr. M.S. fyllde i beloppet på ett insättningskvitto och stoppade pengarna i en deponeringspåse. Han kontrollräknade inte pengarna dessförinnan utan litade på de uppgifter som han fick av P.N. Efter att M.S. och P.N. hade utfört övriga arbetsuppgifter åkte de tillsammans från besiktningstationen i M.S:s bil. När de passerade Handelsbankens servicebox deponerade P.N. deponeringspåsen. Därefter skjutsade M.S. hem P.N. varefter han själv åkte hem.

4. Tisdagen den 18 mars 2003

Denna händelse ägde enligt bolaget rum på besiktningstationen i Åsele. Enligt bolaget skulle det enligt kassarapporten finnas 9 450 kr i kassan vilket det också fanns. På insättningskvittot angavs att det insatta beloppet endast var 9 350 kr. Det var enligt bolaget M.S. som hade hand om redovisningen av kassan den aktuella dagen. M.S. meddelade bristen till platschefen dagen efter. M.S:s förklaring till det inträffade är följande. När han räknade kassan på kvällen konstaterade han att det endast fanns 9 350 kr vilket innebär att han i kassarapporten skulle ha skrivit att det faktiskt endast fanns 9 350 kr. Av misstag angav han i kassarapporten att det fanns 9 450 kr. Av kassarapporten framgick således inte att det saknades 100 kr i kassan. Eftersom det de facto endast fanns 9 350 kr i kassan var det detta belopp som

skrevs på insättningskvittot samt lämnades till Svensk Kassaservice. I Åsele lämnades alltid dagskassan till Svensk Kassaservice. M.S. upptäckte på en gång att han hade fyllt i fel belopp i kassarapporten vilket han meddelade plastchefen dagen efter.

5. Onsdagen den 26 mars 2003

Enligt bolaget hände följande. J.F. och M.S. tog tillsammans hand om kassaredovisningen. De fyllde bl.a. i beloppet 13 590 kr på insättningskvittot vilket stämde överens med kassarapportens belopp. Efter att J.F. lämnat besiktningstationen ändrade M.S. beloppet på insättningskvittot till 13 090 kr. Därmed uppkom en differens om 500 kr. M.S. redovisade inte differensen för platschefen. M.S:s version av det inträffade är följande. Han arbetade tillsammans med J.F. den aktuella dagen. J.F. tog hand om den sista besiktningen vilket innebar att M.S. tog hand om redovisningen av kassan. När J.F. var klar med sina arbetsuppgifter kom han fram till M.S. för att hjälpa till med kassan. M.S. hade då hunnit fylla i kassarapporten samt räkna pengarna. J.F. fyllde i ett insättningskvitto med beloppet 13 590 kr. Eftersom J.F. hade bråttom hem erbjöd sig M.S. att avsluta arbetet med redovisningen av kassan själv. J.F. lämnade därefter besiktningstationen. När M.S. skulle ta kassarapporten från skrivaren kom han åt buntens med pengar som låg på en hylla intill datorn. Pengarna ramlade ned på golvet. För säkerhets skull räknade M.S. pengarna igen och konstaterade då att det saknades 500 kr. Han letade på golvet runt datorn för att se om någon sedel låg kvar på golvet men fann ingen. M.S. skrev därför ett nytt insättningskvitto med beloppet 13 090 kr. Han var själv stressad den aktuella dagen på grund av att han skulle hämta barn på dagis och gjorde därför ingen särskild notering i dokumenten om det inträffade. Han glömde att rapportera det inträffade till platschefen. Han hade inte något syfte att undanhålla det som inträffade.

Övriga påstådda tveksamheter i hanteringen av redovisningen

Bolaget har gjort gällande, utöver de tidigare nämnda fem tillfällena, att det ofta uppstod kassadifferenser vid tillfällena då M.S. arbetade. Bolaget har hänvisat till kassadifferenser under åren 2002 och 2003 utan närmare preciseringar om på vilket sätt M.S. kan bindas till dessa. Därutöver har bolaget hänvisat till den internutredning som skedde på bilprovningstationen i Vilhelmina år 1999. Anledningen till detta var att det hade varit problem med kassadifferenser och dessutom hade en hel dagskassa försvunnit. Vid denna utredning kunde ingen utpekas som skyldig för kassadifferenserna. Personalen fick inte heller reda på om det riktades misstankar mot någon speciell person. Utredningen ledde endast till att bolaget tydliggjorde sina instruktioner angående hanteringen av dagskassan. Bolaget har senare påstått att det framgick av utredningen att det var M.S. som var misstänkt för kassadifferenserna. Detta meddelades dock varken till M.S. eller till någon annan i personalen och föranledde inte heller något agerande från ledningens sida i förhållande till M.S. Utredningen kan därför inte läggas M.S. till last och dessutom ligger utredningen långt tillbaka i tiden.

Det är i sammanhanget ytterst viktigt att notera att det uppstod kassadifferenser vid åtskilliga tillfällen då M.S. inte var närvarande på arbetsplatsen eller

deltog vid redovisningen av kassan. Dessa tillfällen uppgår till i vart fall 15 stycken under år 2002.

Arbetsgivarparternas invändning om avräkning

Någon avräkning från ett eventuellt ekonomiskt skadestånd skall inte ske med den arbetslöshetsersättning som M.S. uppburit. Alldeles oavsett om arbetslöshetskassan kan kräva återbetalning av M.S. eller inte har bolagets felaktiga avskedande förorsakat honom en ekonomisk skada motsvarande hans månadslön utan avräkning för den arbetslöshetsersättning som utgått under aktuell period. M.S. har lidit en ekonomisk skada genom att behöva använda ersättningsdagar som han inte skulle ha behövt göra om inte bolaget avskedat honom. Att uppbära ersättning från arbetslöshetsförsäkringen kan inte heller anses vara ett sådant sätt att begränsa sin ekonomiska skada som skall tillgodoräknas arbetsgivaren. Medlemskapet i en arbetslöshetskassa är en frivillig försäkring. När en arbetsgivare, som i detta fall orsakat arbetstagarens arbetslöshet på en grund som strider mot lag kan det inte vara rimligt att arbetsgivarens skadeståndsskyldighet skall inskränkas i de fall arbetstagaren valt att försäkra sig.

Även när det gäller det aktivitetsstöd som M.S. erhållit bestrids det att detta skall avräknas från det ekonomiska skadeståndet. Enligt 12 § förordningen (1996:1100) om aktivitetsstöd skall aktivitetsstödet minskas med lön och andra anställningsförmåner som utgår från en arbetsgivare. I samma förordning anges i 23 § att den som fått stöd enligt förordningen utan att vara berättigad till detta skall återbetala det stöd han eller hon fått för mycket. Således föreligger en återbetalningsskyldighet för det aktivitetsstöd som M.S. uppburit om han blir berättigad till skadestånd för utebliven uppsägningslön för samma tid. Eftersom återbetalningsskyldighet föreligger för aktivitetsstödet skall skadeståndet inte heller minskas med sådan ersättning.

Grunderna för talan

Bolaget har avskedat M.S. utan att ens saklig grund för uppsägning har förelegat. Avskedandet skall därför, med stöd av 35 § anställningsskyddslagen, ogiltigförklaras. Genom sitt agerande har bolaget dessutom ådragit sig skyldighet enligt 38 § anställningsskyddslagen att betala allmänt skadestånd till M.S.

För det fall Arbetsdomstolen skulle finna att skäl för avskedande inte har förelegat men väl saklig grund för uppsägning är bolaget skyldigt att utgela allmänt skadestånd för den kränkning som det felaktiga avskedandet inneburit, dels ekonomiskt skadestånd motsvarande lön och andra anställningsförmåner under en uppsägningstid om sex månader från och med den 22 maj 2003. M.S. har därvid rätt även till ersättning motsvarande utebliven restidsersättning eftersom sådan ersättning skulle utgått om han varit kvar i anställningen, vari ingår att arbeta även i Åsele.

Någon grund för avräkning från det ekonomiska skadeståndet med den ersättning M.S. erhållit i arbetslöshetsersättning föreligger inte. Oavsett om återbetalningsskyldighet föreligger eller inte har M.S. lidit en ekonomisk skada. Inte heller skall avräkning ske med uppbyggt aktivitetsstöd eftersom återbetalningsskyldighet föreligger.

Arbetsgivarparterna

M.S. arbetade på bolaget som besiktningstekniker sedan år 1988. Han arbetade på besiktningstationen i Vilhelmina och dess filial i Åsele. Bolaget avskedade M.S. med verkan från den 21 maj 2003. M.S. hade i sitt arbete som besiktningstekniker bl.a. ansvar för bolagets pengar. Han hade således en särskild förtroendeställning i förhållande till sin arbetsgivare.

Bolaget hade sedan slutet av 1990-talet haft stora problem med regelbundna kassadifferenser vid bolagets besiktningstationer i Vilhelmina och Åsele. Under år 1999 vidtogs en utredning av kassadifferenserna vid dessa besiktningstationer. Bolagets utredning ledde inte till att någon arbetstagare med säkerhet kunde kopplas till differenserna och kassastölderna även om det i utredningen förelåg starka misstankar mot M.S. Det kan i vart fall i efterhand konstateras att M.S. var närvarande vid i princip alla de tillfällen då oförklarliga kassadifferenser uppkom. Kassadifferenserna fortsatte även efter utredningen att inträffa vid de båda stationerna. Vid några tillfällen svarade dessa stationer för huvuddelen av kassadifferenserna i hela länet. Av utredningen år 1999 framkom att det vid vissa av de tillfällen då det förekom kassadifferenser inte kunde uteslutas att besiktningsteknikerna glömt att ta betalt. För att motverka dessa situationer införde bolaget hösten 2002 ett nytt system som innebar att om en besiktningstekniker skulle glömma att ta betalt får han en varning från den handdator som han har med sig.

Efter händelsen den 2 januari 2003 (tillfälle 3) höll bolagets distriktschef ett möte med de anställda på bilprovningstationen i Vilhelmina. Där framhölls att varje kassadifferens och kassabrist omedelbart skulle anmälas till arbetsgivaren. Vidare tydliggjordes att bolaget såg allvarligt på dessa brister och att eventuella oegentligheter kunde leda till uppsägning eller avskedande.

Den beskrivning som Sif lämnat i sin sakframställan avseende bolagets betalnings- och kassaredovisningsrutiner är i huvudsak riktig.

Nedan redovisas de händelser som bolaget i första hand lägger M.S. till last.

Onsdagen den 26 mars 2003 (tillfälle 5)

Den 2 april 2003 upptäckte personal på bolagets huvudkontor en kassadifferens om 500 kr avseende Handelsbankens insättning till bolaget. För att ta reda på vad som hade hänt begärde platschefen i Vilhelmina in uppgifter från Handelsbanken. Det visade sig att på insättningskvittot den 26 mars 2003 hade ett belopp om 13 090 kr redovisats vilket inte stämde överens med kassarapporten i vilken det angivits ett belopp om 13 590 kr. På kopian till insättningskvittot som fanns i pärmen på kontoret hade också ett belopp om 13 590 kr redovisats. I redovisningen på bilprovningstationen stämde såle-

des insättningskvittot överens med kassarapporten. Även uppgifterna som hade lämnats till banken stämde. Den aktuella dagen tog M.S. hand om redovisningen av kassan medan J.F. stängde stationen. M.S. sade till J.F. att han kunde gå hem men J.F. hade inte bråttom och stannade arbetstiden ut. M.S. räknade kassan och fyllde i kassarapporten. J.F. fyllde i insättningskvittot med beloppet 13 590 kr i enlighet med kassarapporten och lade pengarna i deponeringspåsen. M.S. fyllde därefter, när J.F. hade gått hem, i ett nytt insättningskvitto med beloppet 13 090 kr. Det nya insättningskvittot lade M.S. i deponeringspåsen med pengarna till banken. Kopian av det nya insättningskvittot som skulle ha satts in i pärmen på kontoret har aldrig påträffats. M.S:s agerande innebar att beloppet i kassarapporten överensstämde med vad och som fanns angivet på kopian av insättningskvittot i pärmen och att banken erhöll det belopp som den enligt det nya insättningskvittot skulle ha. Därmed minimerades möjligheten för arbetsgivaren och banken att upptäcka att det försvunnit 500 kr. M.S. nämnde inte något om denna händelse för arbetsgivaren, varken att det uppkom en brist på 500 kr eller att han skrev ett nytt insättningskvitto. Förfarandet upptäcktes först den 2 april 2003 när personal på bolagets huvudkontor jämförde kassarapporten mot bankens insättningskvitto. M.S. har lämnat den förklaring som framgår av Sifs sakframställan. Det skall i det sammanhanget framhållas att besiktningsteknikerna i regel alltid lägger pengarna i deponeringspåsen i samma moment som insättningskvittot fylls i. Enligt bolagets uppfattning råder det inte något tvivel om att M.S. tillgrep 500 kr den 26 mars 2003 och att han också har försökt dölja att det uppstod en brist i kassan. Under alla förhållanden – oavsett om M.S. har tillgripit pengarna eller inte – innebär det faktum att han skrev ett nytt insättningskvitto med ett lägre belopp utan att sätta in kopian i redovisningspärmen i sig en otillbörlig redovisning som varit ägnat att dölja eller försvåra upptäckten av att pengar försvunnit. Därtill kommer att M.S. inte heller meddelade arbetsgivaren det inträffade.

Med anledning av händelsen den 26 mars 2003 tillsattes en ny utredning vid stationen i Vilhelmina. Utredningen innebar att ytterligare fyra händelser granskades närmare.

Fredagen den 28 juni 2002 (tillfälle 1)

Den aktuella dagen fattades det 500 kr i kassan. M.S. hade semester och det var J.F. och P.N. som arbetade den dagen. Det som är anmärkningsvärt beträffande detta tillfälle är att M.S. förnekar att han var inne på besiktningstationen den dagen. Vid lunchtid kom J.F. och P.N. tillbaka till stationen efter att ha varit på järnhandeln och mötte då M.S. Bolaget menar att enbart det förhållandet att M.S. ljuger om att han inte var på stationen påverkar bolagets förtroende för honom. Att M.S. påstår att han var på Nordea i Vilhelmina vid lunchtid utesluter inte på något sätt att han även var på besiktningstationen. Avståndet mellan Nordea och besiktningstationen är två och en halv kilometer.

Torsdagen den 14 november 2002 (tillfälle 2)

Denna dag arbetade M.S. i Åsele medan J.F. och P.N. arbetade i Vilhelmina. Kassan i Vilhelmina uppgick till 11 915 kr. Kassarapporten är signerad av

J.F. och P.N. De skrev även ett insättningskvitto och lade pengarna i deponeringspåsen. Av någon anledning ringde M.S. till J.F. och meddelade att de inte behövde lämna deponeringspåsen utan att M.S. skulle ta hand om den. Dagen efter tog M.S. hand om såväl torsdagens som fredagens kassa och lämnade dessa i Handelsbankens deponeringsbox. På torsdagens insättningskvitto fanns beloppet 11 415 kr angivet, d.v.s. 500 kr mindre än vad J.F. och P.N. hade räknat fram och angivit kassabehållningen till. Vad gäller detta tillfälle förnekar M.S. att han ringde till J.F. Enligt bolaget tog M.S. ut pengar ur deponeringspåsen och lade dem i en ny påse samt skrev ett nytt insättningskvitto och angav ett 500 kr lägre belopp innan han deponerade pengarna. M.S. hade även insikt om att hans kollegor hade haft hand om torsdagens kassa och att eventuell skuld i första hand skulle drabba dem.

Torsdagen den 2 januari 2003 (tillfälle 3)

Den aktuella dagen räknade P.N. kassan. Vid den första genomräkningen av pengarna fattades det 100 kr i förhållande till kassarapporten. Han räknade då kassan ytterligare en gång och upptäckte att två hundralappar fastnat i varandra och fick därmed kassan att stämma. För att vara helt säker på att kassan stämde räknade P.N. kassan även en tredje gång. P.N. lade därefter ifrån sig pengarna varefter M.S. skrev insättningskvittot och ombesörjde att pengarna lades i deponeringspåsen. De åkte därefter tillsammans till Handelsbanken varvid P.N. lade pengarna i deponeringsboxen. Dagen efter meddelade Handelsbanken att det saknades 500 kr. P.N. blev chockad av detta besked eftersom han visste att han hade räknat kassan tre gånger och att den då stämde. Samtidigt blev han arg då han insåg att M.S. tagit pengarna och försökt lägga skulden på honom såsom redovisningsansvarig. Bolaget är övertygad om att det är M.S. som är ansvarig för kassabristen. Det är helt osannolikt att P.N. räknade fel.

Tisdagen den 18 mars 2003 (tillfälle 4)

Den aktuella dagen arbetade M.S. tillsammans med J.F. på besiktningstationen i Åsele. M.S. hade hand om redovisningen av kassan. På insättningskvittot angav han 9 350 kr medan han samtidigt angav 9 450 kr i kassarapporten. Dagen efter meddelade han platschefen om att det de facto endast funnits 9 350 kr i kassan. Vid aktuell tidpunkt var kassarapporterna och kassadifferenserna något som arbetstagarna talade mycket om. De visste att arbetsgivaren inte accepterade ytterligare kassadifferenser. Trots detta nämnde inte M.S. för J.F. att det saknades 100 kr i kassan. Enligt bolaget har M.S. som redovisningsansvarig hanterat redovisningen på ett otillbörligt sätt.

Övrig utredning

När det gäller utredningen i övrigt visar utredningen som inleddes år 2003 att det förekommit uteblivna betalningar och kassadifferenser vid ett stort antal tillfällen (ca 35 st) på besiktningstationerna i Vilhelmina och Åsele under år 2002 när M.S. arbetat. Sif har påstått att det förekommit differenser även när M.S. inte befann sig på arbetet. Det är korrekt men skillnaden är att det inte

har förekommit några tveksamheter angående dessa differenser och bolaget har inte heller lidit någon skada vid dessa tillfällen.

Även utredningen från april 1999 visar att det uppstått ca 15 oförklarliga kassadifferenser under åren 1998 och 1999 på ett antal stationer när M.S. arbetat där.

Grunderna för talan

M.S. har den 26 mars 2003 (tillfälle 5) tillgripit 500 kr från bolagets kassa alternativt hanterat redovisningen av bolagets pengar på ett otillbörligt sätt och har dessutom underlåtit att omedelbart anmäla förfarandet till representant för bolaget. Vidare har det vid ett icke ringa antal tillfällen förekommit tveksamheter i M.S:s sätt att hantera redovisningen av bolagets pengar. Dessa tillfällen är i första hand de händelser som ägde rum den 14 november 2002 (tillfälle 2), den 2 januari 2003 (tillfälle 3) och den 18 mars 2003 (tillfälle 4) men även de tillfällen som framgår av bolagets utredningar åren 1999 och 2003. Bolagets förtroende för M.S. är omintetgjort då han trots vittnesuppgifter förnekat dels att han varit på besiktningstationen den 28 juni 2002 (tillfälle 1), dels att han den 14 november 2002 (tillfälle 2) ringt till en kollega på besiktningstationen. M.S. har därigenom brutit mot sina åligganden enligt anställningsavtalet och helt åsidosatt det förtroende som bolaget måste kunna känna för sina medarbetare och då särskilt för medarbetare som innehar en särskild förtroendeställning. Bolagets åtgärd att avskeda M.S. har skett i enlighet med 18 § anställningsskyddslagen.

Under alla förhållanden föreligger saklig grund för uppsägning i enlighet med 7 § anställningsskyddslagen. Resttidsersättning utgår enligt kollektivavtalet om arbetstagaren faktiskt har rest. M.S. har inte rest och det finns således ingen grund för att ekonomiskt skadestånd för resttidsersättning skall utgå.

Den arbetslöshetsersättning som M.S. uppburit skall avräknas från ett eventuellt ekonomiskt skadestånd eftersom M.S. inte är återbetalningsskyldig beträffande uppbyggnaden av arbetslöshetsersättning. Att M.S. behövt ta sina ersättningsdagar i anspråk utgör ingen ekonomisk ersättningsgill skada enligt 38 § anställningsskyddslagen. Inte heller det förhållandet att arbetslöshetsförsäkringen är frivillig påverkar förhållandet huruvida M.S. lidit någon ekonomisk skada eller inte.

Vad avser det aktivitetsstöd M.S. erhållit i samband med att han genomgått en arbetspraktik gäller att återbetalningsskyldighet föreligger enligt 23 § förordningen (1996:1100) om aktivitetsstöd om någon erhållit stöd utan att vara berättigad till det. Eftersom M.S. genomgått arbetspraktik bör han också vara berättigad till stödet. Någon grund för att förpliktiga M.S. att återbetala uppbyggnaden av aktivitetsstöd föreligger inte. Även vad M.S. uppburit i aktivitetsstöd skall alltså avräknas.

Domskäl

Tvisten

M.S. anställdes år 1988 hos bolaget och arbetade sedan år 1992 på bilprovningsstationen i Vilhelmina. Den 21 maj 2003 blev han avskedad från anställningen. Tvisten gäller om bolaget haft laglig grund för att avskeda M.S. eller om det i vart fall har förelegat saklig grund för uppsägning.

Målet har avgjorts efter huvudförhandling. På Sifs begäran har förhör under sanningsförsäkran hållits med M.S. På arbetsgivarparternas begäran har vittnesförhör hållits med säkerhetschefen H.K. samt med besiktningsteknikerna P.N. och J.F. Parterna har även åberopat skriftlig bevisning.

Arbetsgivarparterna har gjort gällande att bolaget haft laglig grund för avskedande eller att det i vart fall förelegat saklig grund för uppsägning. De har till stöd härför anfört att M.S. den 26 mars 2003 tillgripit pengar från bolaget alternativt att han vid detta tillfälle hanterat redovisningen av bolagets pengar på ett otillbörligt sätt och dessutom underlåtit att omedelbart anmäla förfarandet till representant för bolaget. De har vidare gjort gällande att det vid ett icke ringa antal tillfällen förekommit tveksamheter i M.S:s sätt att hantera redovisningen av bolagets pengar samt att M.S. trots vittnesuppgifter förnekat dels att han vid ett tillfälle varit på besiktningstationen, dels att han vid ett annat tillfälle ringt en kollega på besiktningstationen.

Sif har gjort gällande att det inte förelegat grund för avskedande och inte heller saklig grund för uppsägning. Sif har bestritt det som arbetsgivarparterna har lagt M.S. till last. Sif har dock vitsordat att M.S. den 26 mars 2003 inte följt bolagets rutiner och dessutom underlåtit att rapportera händelsen till arbetsgivaren.

En utgångspunkt för Arbetsdomstolens prövning är att det ankommer på arbetsgivaren att visa att det förelegat laglig grund för avskedande eller saklig grund för uppsägning. Detta innebär att arbetsgivaren, när det som i detta fall föreligger tvist om de faktiska omständigheter som lagts till grund för avskedandet, har att fullt ut styrka dessa omständigheter. Den bevisskyldighet som sålunda åvilar arbetsgivaren medför att brister i bevisningen om vad som faktiskt inträffat går ut över arbetsgivaren.

Har det förelegat tveksamheter i M.S:s sätt att hantera redovisningen av bolagets pengar?

Arbetsgivarparterna har gjort gällande att det vid ett icke ringa antal tillfällen förelegat tveksamheter i M.S:s sätt att hantera redovisningen av bolagets pengar. De tillfällen som åberopats är i första hand händelserna den 14 november 2002 (tillfälle 2), den 2 januari 2003 (tillfälle 3) och den 18 mars 2003 (tillfälle 4) men även ett antal tillfällen som framkommit vid bolagets interna utredningar åren 1999 och 2003.

Arbetsdomstolen gör följande bedömning.

Arbetsdomstolen har uppfattat arbetsgivarparternas talan på så sätt att de anser att M.S. varit inblandad då det uppkommit kassadifferenser den 14 november 2002, den 2 januari 2003 och den 18 mars 2003.

Arbetsgivarparterna har inte påstått att tveksamheten i hanteringen handlar om att M.S. vid dessa tillfällen inte följt interna redovisningsrutiner eller liknande. Det är således, enligt Arbetsdomstolens sätt att se det, endast fråga om misstankar om oegentligheter som bolaget riktar mot M.S.

Arbetsdomstolen gör samma bedömning såvitt avser de övriga påstådda tveksamheterna från utredningarna åren 1999 och 2003. Arbetsgivarparterna har här inte ens närmare utvecklat vari dessa tveksamheter består utöver att det vid vissa tillfällen fattats pengar och att M.S. då på något sätt varit inblandad.

En utgångspunkt för en arbetstagares anställningstrygghet måste vara att den anställda inte kan skiljas från sitt arbete eller sina arbetsuppgifter på grund av enbart en misstanke om brott eller oegentligheter (jfr AD 1995 nr 122).

Enligt Arbetsdomstolens mening kan således de av arbetsgivarparterna åberopade tveksamheterna eller misstankarna om brott eller oegentligheter inte läggas till grund för ett avskedande eller en uppsägning.

Har M.S. varit på besiktningstationen vid ett visst tillfälle och vid ett annat tillfälle ringt en kollega på besiktningstationen trots att han förnekat detta?

Arbetsgivarparterna har gjort gällande att det fredagen den 28 juni 2002 fattades 500 kr i kassan i Vilhelmina och att J.F. sett M.S. vid besiktningstationen på lunchen den dagen, men att M.S. förnekat att han varit på stationen. De har vidare gjort gällande att enligt J.F. ringde M.S. den 14 november 2002 från besiktningstationen i Åsele till honom på besiktningstationen i Vilhelmina, men att M.S. förnekat att han ringt samtalet.

P.N. har uppgett att han inte minns händelsen den 28 juni 2002 och att det inte heller var han som tog emot telefonsamtalet den 14 november 2002 men att J.F. för honom berättat att M.S. ringt och sagt att de inte behövde deponera dagskassan den sistnämnda dagen. J.F. har berättat att när han fick reda på att det saknades 500 kr i kassan den 28 juni 2002 kopplade han samman detta med att han sett M.S. vid bilprovningstationen under lunchrasten den dagen. Han har därutöver berättat att M.S. ringde till honom från stationen i Åsele den 14 november 2002 och sade att han själv skulle ta hand om dagskassan samt att det var M.S.'s uppgift som biträdande platschef att göra det. M.S. har uppgett att de av J.F. lämnade uppgifterna är felaktiga. Han var inte på stationen den aktuella dagen och han ringde inte heller det påstådda samtalet till J.F. Han har vidare uppgett att det kunde inträffa, när han t.ex. var i Åsele, att han ringde till sina kollegor i Vilhelmina för att diskutera en besiktning eller liknande samt att det är riktigt att han var biträdande chef den aktuella dagen men att han inte hade ansvar för att kassan i Vilhelmina deponerades eftersom han arbetade i Åsele.

Av utredningen framgår således att M.S:s uppgifter i allt väsentligt står mot J.F:s. Arbetsdomstolen har inte funnit anledning att bedöma M.S. som mindre trovärdig än J.F. Arbetsdomstolen finner det därför mot hans förnekande inte styrkt att M.S. ljugit på sätt arbetsgivarparterna påstått.

Har M.S. tillgripit pengar ur bolagets kassa alternativt hanterat redovisningen av bolagets pengar på ett otillbörligt sätt samt underlåtit att anmäla händelsen?

Angående händelsen den 26 mars 2003 – då arbetsgivarparterna hävdade att M.S. tillgripit 500 kr ur bolagets kassa alternativt hanterat redovisningen av bolagets pengar på ett otillbörligt sätt samt dessutom underlåtit att anmäla händelsen – har följande uppgifter lämnats.

M.S. har berättat bl.a. följande. Dagen innan hade han haft bråttom hem från arbetet och J.F. hade stannat kvar och räknat kassan. Han erbjöd därför J.F. att gå hem lite tidigare den nu aktuella dagen. Efter att J.F. fyllt i insättningskvittot lämnade därför J.F. arbetsplatsen. När M.S. skulle ta pengarna och lägga dem i deponeringspåsen tappade han pengarna på golvet. Han räknade pengarna på nytt och fann då att det saknades 500 kr. Han skrev därför ett nytt insättningskvitto med beloppet 13 090 kr. Han vet inte om det var så att 500 kr försvann eller om han hade räknat fel från början. Han var stressad och måste därför ha förväxlat insättningskvittona på så sätt att han satte kontrollremsan från deponeringspåsen på det insättningskvitto som J.F. skrev vilket sedan sattes i pärmen. Det insättningskvitto som han själv skrev lade han i deponeringspåsen till banken. Av misstag måste även kopiorna av det insättningskvittot ha följt med till banken. Kopiorna skulle rätteligen ha satts in i pärmen.

J.F. har uppgett i huvudsak följande. När han höll på med att besiktiga sista bilen sade M.S. att han kunde gå hem. Dagen innan hade M.S. gått hem tidigare. J.F. sade att han inte hade bråttom hem och att de skulle hjälpas åt. Han hade en känsla av att det var något som inte stämde. M.S. började räkna kassan medan J.F. besiktigade klart den sista bilen och låste stationen. Det kan stämma att det var han som skrev insättningskvittot. När han skriver insättningskvittot stoppar han också alltid pengarna i deponeringspåsen. För honom är det en och samma handling. Han kan ha gått hem efter det att han skrev insättningskvittot men i så fall borde det ha varit han som lagt pengarna i deponeringspåsen. Han kommer inte ihåg om han lämnade stationen samtidigt som M.S. Det är omöjligt att pengar kan försvinna på det sätt som påstås av M.S.

Arbetsdomstolen gör följande bedömning.

När det gäller påståendet att M.S. tillgripit pengar konstaterar Arbetsdomstolen att hans uppgifter även här, i avgörande delar, står mot J.F:s. Deras berättelser stämmer i huvudsak överens utom såvitt avser vad de uppgivit om vem som stoppade i pengarna i deponeringspåsen. J.F. har här dock endast kunna uppge att det borde ha varit han eftersom det var han som fyllde i det första insättningskvittot. M.S. har uppgivit att det var han som

lade pengarna i påsen efter att J.F. lämnat stationen. Den förklaring som M.S. har givit om skälet till att han skrev ett nytt insättningskvitto är inte osannolik. Arbetsdomstolen har tidigare inte funnit anledning att bedöma M.S. som mindre trovärdig än J.F. Inte heller övrig utredning ger något nämnvärt stöd för påståendet om tillgrepp. Arbetsdomstolen kan därför inte finna styrkt att M.S. gjort sig skyldig till det påstådda tillgreppet.

Arbetsgivarparterna har, såsom Arbetsdomstolen uppfattat deras talan, gjort gällande att M.S. – genom att inte sätta in en kopia av det insättningskvitto som han skrev i pärmen på bolagets kontor – har hanterat redovisningen av bolagets pengar på ett otillbörligt sätt. Redan av M.S:s egna uppgifter framgår att han själv har uppfattningen att han skickade med samtliga exemplar av det insättningskvitto han skrev till banken. Det är således utrett att han inte följt bolagets redovisningsrutiner. Arbetsdomstolen har vidare uppfattat arbetsgivarparternas talan på så sätt att det görs gällande att M.S. medvetet underlåtit att sätta in en kopia av insättningskvittot i pärmen samt även medvetet underlåtit att rapportera händelsen till arbetsgivaren. M.S. har vidgått att han inte satt in en kopia av det nya insättningskvittot i pärmen. Han har också vidgått att han inte rapporterat detta och kassadifferensen till arbetsgivaren men hävdar att detta berott på glömska. Inte heller i dessa delar finner Arbetsdomstolen att arbetsgivarparterna har styrkt sitt påstående utöver vad M.S. har vidgått.

Sammanfattningsvis finner Arbetsdomstolen alltså utrett att M.S. den 26 mars 2003 i strid med bolagets redovisningsrutiner dels underlåtit att sätta in en kopia av det nya insättningskvitto i pärmen på bolagets kontor, dels underlåtit att rapportera detta och kassadifferensen till arbetsgivaren. Arbetsdomstolen finner dock inte utrett att dessa underlåtenheter varit avsiktliga.

Har det förelegat laglig grund för avskedande eller i vart fall saklig grund för uppsägning?

Enligt 18 § anställningsskyddslagen får en arbetstagare avskedas om han eller hon grovt har åsidosatt sina åligganden mot arbetsgivaren. Därmed avses enligt lagens förarbeten sådant avsiktligt eller grovt vårdslöst förfarande som inte rimligen skall behöva tålas i något rättsförhållande.

En arbetstagare som i ett fall som detta har hand om arbetsgivarens pengar har ett ansvar att på ett korrekt sätt redovisa de medel som han anförtrotts i arbetet. En arbetsgivare måste kunna ha förtroende för sina anställda.

Frågan är om M.S:s hantering av kassaredovisningen och hans underlåtenhet att rapportera händelsen till arbetsgivaren innebär att bolaget haft laglig grund för avskedande av M.S. eller om det i vart fall förelegat saklig grund för uppsägning. M.S. har som förklaring till det inträffade uppgett att han var stressad den aktuella dagen. Av utredningen framgår också att den bristande redovisningen inte upptäcktes av bolaget förrän efter ungefär en vecka. Det har alltså i och för sig funnits tid för M.S. att närmare dra sig till minnes hur han hanterade redovisningen av kassan den aktuella dagen.

Även om Arbetsdomstolen anser att det kan riktas viss kritik mot M.S. för att han inte hanterade insättningskvittona på ett korrekt sätt och inte meddelade arbetsgivaren detta eller att det uppstått en kassadifferens kan hans agerande enligt domstolens mening inte anses vara av så allvarlig beskaffenhet att det kan motivera ett avskedande eller ens en uppsägning. Bolagets avskedande av M.S. skall därför ogiltigförklaras.

Skadestånd

Domstolens bedömning innebär att bolaget har ådragit sig skyldighet att utge skadestånd för den kränkning som avskedandet inneburit. Sif har, för det fall Arbetsdomstolen skulle ogiltigförklara avskedandet av M.S., yrkat att bolaget till honom skall utge allmänt skadestånd med 100 000 kr.

Sif har angett följande. Avskedandet har orsakat M.S. stort lidande och han har också tagit mycket illa vid sig av bolagets anklagelser. Avskedandet har upplevts som särskilt kränkande då M.S. arbetar och bor i Vilhelmina som är ett litet samhälle där alla känner alla. M.S. har varit anställd hos bolaget i 15 år och har aldrig tidigare fått någon anmärkning för sitt sätt att sköta arbetet. M.S. har dessutom haft svårt att finna ett nytt arbete.

Arbetsdomstolen anser att det allmänna skadeståndet skall bestämmas till det av Sif yrkade beloppet.

Rättegångskostnader

Vid denna utgång har arbetsgivarparterna förlorat målet och skall därför ersätta Sifs rättegångskostnader. Om beloppet råder inte tvist.

Domslut

1. Arbetsdomstolen förklarar att Aktiebolaget Svensk Bilprovning avskedande av M.S. är ogiltigt.
2. Arbetsdomstolen förpliktar Aktiebolaget Svensk Bilprovning att till M.S. utge allmänt skadestånd med etthundratusen (100 000) kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 13 september 2003 tills betalning sker.
3. Arbetsdomstolen förpliktar ALMEGA Tjänsteförbunden och Aktiebolaget Svensk Bilprovning att med hälften vardera utge ersättning för rättegångskostnader till Sif med etthundratusenfemhundrasex (100 506) kr, varav 88 000 kr i ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen på det förstnämnda beloppet från dagen för dom tills betalning sker.

Ledamöter: Cathrine Lilja Hansson, Marianne Jenryd, Eva Plogeus, Björn Liljedorff, Agnes Günther, Hans Wahlström och Karl-Erik Svensson.
Enhälligt.

Sekreterare: Marianne Lishajko